

Föreläsningar vid
Stockholms
högskola, HT 1892
: L 40:88 B /

Rydberg, Viktor,

HS L 40:88 B

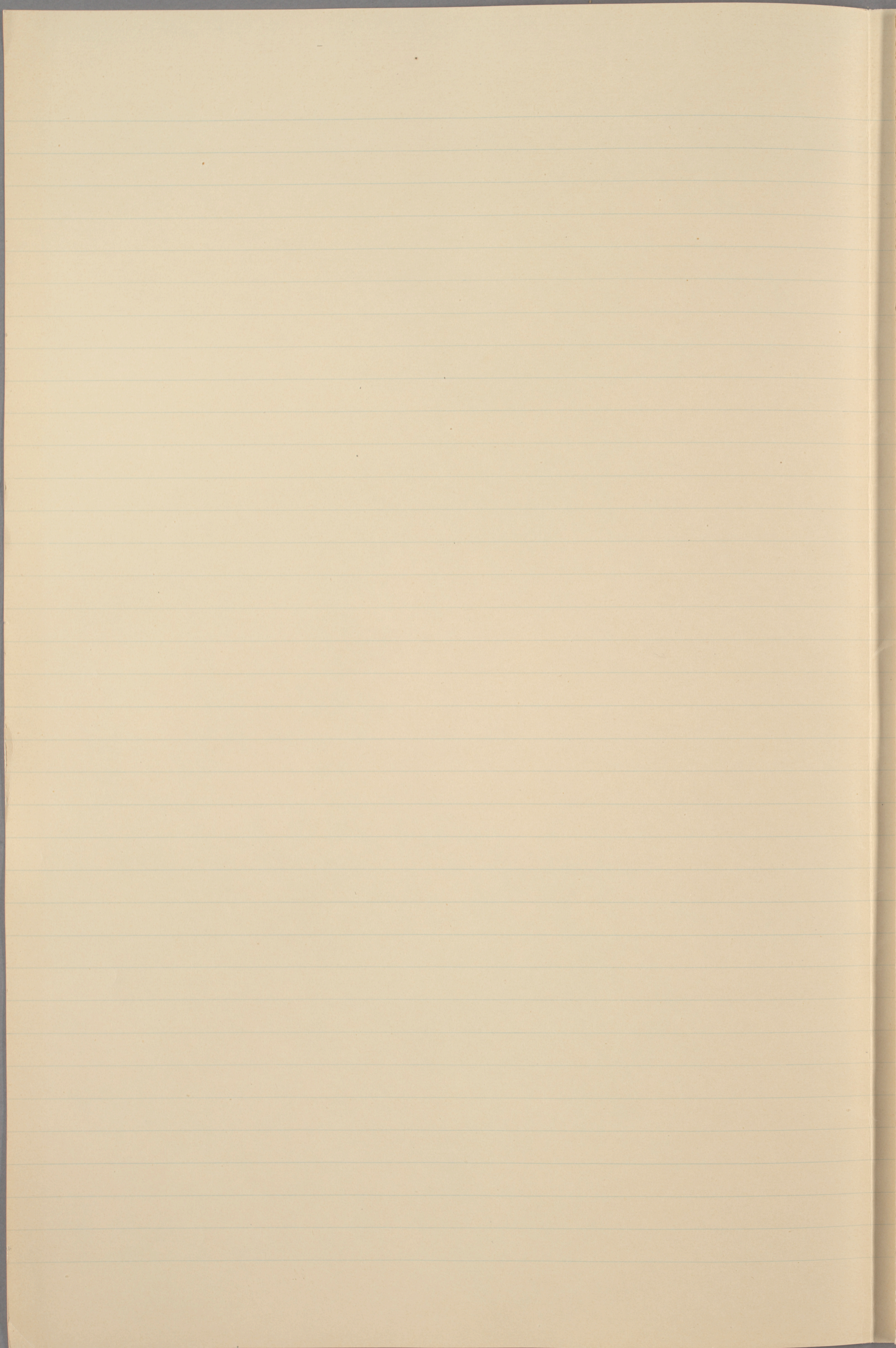
National Library
of Sweden

L40: 80 B: 16

16.

18 / 11 1892

(9 bl.)

18/11. 92.

Brueghel & Henr. Steenwijk, emedan de spelat betydande roller i landskaps- och arkitekturmåleriets utveckling.

N: 193 Paul Brill föddes år 1554 i stadsverpen & afled i Rom år 1626. ||
 Från på Italiens berömta öfvervalde i konstens värld, s. på 1500-åren häm-
 mat den nederländska konstnärernas fria utveckling, förtrefde hos många
 ännu på 1600-talet, och ^{förde} drof regelbundet konstruerna öfver Alperna, för att
 på den klassiska klassen förföra mästerverket. Att påstå den äfven två
 bröder Brill, Mathias & Paul, s. Magit sig på landskapsfacket. I Rom fingo
 de ett rikt verksamhets fält. Där hade nämligen vaknat ett stort begär efter
 landskapsmålningar; men de då allherrskande mästerverken ^{tycker} ha varit
 det under sin värdighet att synta med nyt i deras tycke så simpelt. Följden där-
 af blef, att italienerne införkro på Nederländerna, och särskildt på stads-
 verpen & konstnärstamiljen Brueghel, landskapsmålar i många hundra år.
 Högst iaktadt gäller ^{en} iakttagelsen eller flere af dessa Brueghelska förmå-
 tyrvardigt utfirda ~~en~~ tefflor, där landskapsföreningen tränges med hvarandra
 och s. äro utstuderade med alla möjliga bibliska och profana scenor från twalft-
 färdigt & ortografiskt till evig. Johannes syner på Patmos. ^{hvarmer i sig till för tefflor} En konung från
 nederländska landskapsmålare och fingo snart emottaga det ärendet uppdraget
 att smycka salar & loggior i Vatikanen med landskapsfines.

Math. Brill, s. var 20 år äldre än brodern Paul, dog snart. Paul Brill,
 en poetisk natur, ^{vakt efter hand till en betydande konstnär,} men ännu med samma utvecklade teknisk ~~han~~
 s. i ungdomen & tefflor med den ett par år yngre Annibale Caracci, lärde
 sig att på storstund rita uttrycka sin naturkänsla & blef till en mellan-
 länk mellan det nederländska & det italienska landskapsmåleriet. Paul Brill
 & Annibale C. ha efter all utbildning lärt sig det af hvarandra, & Brill var
 på detta sätt en af de närmaste föregångarna till den store Claude Lorraine.

203. Den teffla, s. här visas, är en af de tre af P. Brill, s. finnes i Louvren.
 Han är representerad i nästan alla Europas museer, & varligen genom
 helt små på koppar målade landskapsbilder af ^{der man ser} ~~tefflor~~, med ruiner, kopierade
 ruiner, befinliga i Rom, men uppstilda i motiva från Kampagna, ^{eller}
^{med vacker linn} kutter invid ett kloster med präktiga trädgrupper, eller vilda bergs-
 trakter med ^{gull} högar, pälvar, broar & brukande bäckar. || Paul Brill's natur-
 lifvis komponerade landskap, allra mest, målade, hvad de hvar
 vidkommer, efter skizzer eller ur minnet, men ^{avseende af} ~~sedan~~
^{en rik} utbildningskraft. || Rens landskapsporträtter, och fotografiskt noggranna,

18/11. 92.

full hvarken han eller någon annan af den tidens konstnärer in att göra. De kunde icke begripa, att närheten - konstnären skulle göra sig till slaf af tillfälligheter i naturen. Om på en stundpunkt, s. målaren velt, emellan hvar han därpå ser avslår ^{om} ett träd står ^{der} på, att den anbringande på taflan står hvar han vill hafva ^{konstnären på fram} uttryckt, skulle han då icke hafva rätt att utesluta det tridet? En vacker dag kommer trädgård och vacker skaffar det. Skulle icke målaren ha samma rättighet på sitt område s. trädgårdaren på sitt? Tyckligen stöder den tidens målare icke af lika frågor. De kände sig fria i handlade fritt. P. Brill ~~och~~ hufvor, s. och hade vil gjorda intressanta stoffage, väckt beundran i mildes till alla europeiska länder. Bäst kan man studera honom i Rom: i Vatikanen, Lateranen, kyrkorna S. Cecilia o Maria Maggiore samt i Palazzo Braschi. Där, - i samma sal, hvar tok prydas af Guido Renis Aurora - har Paul Brill målat de fyra årstiderna: en klar höstdag med vinkörd, ett berglandskap med lätt snöbetäckning; en terrastridgård med vaknande värtif och en sommardag med soliga ridsfält o skatterfolk.

N: 194. En annan nederländsk målare, samtida med P. Brill (12 år yngre än han) var Jan Brueghel den äldre, vanligen kallad Sammetbrueghel, emellan han ^{tydligt om att} väligen gick belädd i ridan o sammet. Han var son af den i en fins. prel. omblade Peter B., vanligen kallad Bordebrueghel. Jan Brueghel var en af sin tids mångvidigaste konstnärer, en på samma gång exakt o fin figurmålare, djurmålare, blomstermålare o framför allt annat blomstermålare. Han outalar s. en särdeles älskvärd karakter, uppharen och afhållen af alla s. kände hvar. o måtte villig att med talang betjona med brider i konsten, Figurmålare, s. behjufde ~~en~~ bakgrund landskapsbakgrund, plögde anlita Jan Brueghel, för att på en ridan; hjälpe den store Rubens, s. dock äfven var en ypperlig landskapsmålare, anlitate stöder sin vän Jan B. för detta ändamål, o man behjufver icke veta mer för att inse, huru högt de ^{han} s. landskapsmålare värdesätter af de bästa, kunnare. Landskapsmålare däremot vände sig ofta till J. B., för att på ett pruktigt stoffage, vid alltför en taflans karakter krifde det, insatte han i det samma fastigt realistiska secuer o bondelipet eller italiiserande idealiskt hållna figurer.

Det flodlandskap af Jan Br., s. här visas, finns i Dresd. galleriet. ||

18/11. 92.

18/11. 92.

18/11. 92.

att uttrycka lidelser i affekter än lugna sinnestillanden. Som Kolorisk
 har han en rikare & yppigare palette än tillocknad Titian & S. Veronese.
 En nyfött klärobsker kan han måla, när han vill; men ^{han} vite det väl.
 Helst vill han sina figurer i sin klätt dagligt, att af sin skuggorna se sig
 färgade & klara. Men har sagt, att hans bilder icke bilda ett outtaka
 färgackord, utan en hel färgsymfoni. Ö liksom Jan Brueghel kan
 han med pen och borste hvad s. helst. Han har sin tids hela bildning
 inne, och bekvämlig alla fält i verklighetens & diktens värld.

Nr 196. af den tafla, s. här visas & finns i Mäunchen, hos Rubens
 porträttet sig själv & sin första hustru Isabella Braucht.
 Rubens föddes år 1577 i Siegen i Westfalen, där hans fader, en
 protestantiskt sinnad juisk, s. undan religionförhållena flytt från
 Antwerpen, där till i ett slags fångenskap, sedan han blivit utslut
 inspärnad på den nassauiska fästningen Dillenburg. Orsaken till
 hans fångenskap var ett oförligt förhållande, hvori han hade kommit
 till Vitthelm af Oranien överdliga general, prinsens stuna af Sachsen.
 År 1588 återvände familjen till Antwerpen, sedan den fått nåd och åter-
 omkattat den kat. bekännelsen. Rubens' moder, en rikstark, och förträfflig
 kvinna, hette Maria Pepelinx.

En af P. P. Rubens' afkomlingar, en prestelig dignitär, har meddelat
 världen, att han tillhörde en gammal högfjärn stam från Steijermark.
 Juncstiden diktas så mycket s. på genealogiens område. Om en monark
 toge en man ur hopen, hvilken s. helst, och gjorde honom till greve, skulle knappt
 kunna knappt tre släktled, innan den grefsliga ätt, blifvit af någon,
 fjundig genealogi fird tillbaka till någon sagokung hos Saxo Gramma-
 ticus eller någon annan ^{norman i den gr. forntiden} förtida källa. På Island fird handrätt
 bondslätter upp till konung Ragnar Lodbrok, en personlighet, s. aldrig exi-
 stent, & bakom honom till Oden ^{när, om af d. 72} och en ^{om, som vi vet, är} arbetsförmågan för Forn-
 byggnaden i Babel. Arkivundersökningar ha sedan ådagalagt, att Ru-
 bens' släkt, ^{han} ~~var~~ en borgerlig, s. ända sedan 1300-talet bott i Antwerpen.
 Hans farfar var apotekare. Andra han föräldrar voro garfvere i droguisten.

Peter Paul fick en osympfull uppfostning under moderns ledning. Fadern var
 död före återkomsten till Antwerpen. Modern, gifte sig med en pageplats hos
 Marguerite de Ligne; men pagen vilte bli målare och generad af sin vilja.
 Efter afslutad lärokar i årskulliga atelierer anträdde han år 1600, 23 år gammal,

18/11. 92.

den s. ouudgängliga avsedda resan till Italien. Fört efter ätt är vittelse därifrån, uppfyllt af flitiga studier, återvände han hem, då s. fulländad reogen mästare, förtrogen med det allt, s. renässansen där förutbragt, förtrogen äfven med den hedniska antiken, men i allo herre öfver sig själv, ö sin smak. Den antika världen var för honom blott ett ^{en scenerium} teeneri, hvori han, kunde inställa sina ^{folketans} egna ~~egna~~ mestkulörna män ö yppiga kvinnor, när han från scenen lämpigare däst till en annan. Kanke just på grund af sin själfrändlighet kärlek och i

~~År 1606~~ ~~Huru han behandla~~ ~~nig af antiken~~ ~~motiver~~ ~~med~~ ~~vetande~~ ~~om~~ ~~sin~~ ~~originalitet~~, skydde han alldeles icke att låna utskilda motiver från föregående mästare. Att göra vidlaga lån, när man gör det öppet, och erkänner lånet s. vidant ^{äro} var en hederbevisning till lärjefarne, ingenting ~~trasslet~~; deras stil lärade han icke, ö han härmade dem aldrig. Men igen känner hos Rubens motiver lärade från Michel, Stugo, Rafael, elcortegna, Pirian, Caraccierna, ^{men} ~~och~~ de hängodtet är obetydligt i jämförelse med den ofantliga rikedom, s. Rubens hämtade ut sig själv.

^{Intressant för oss det,}
~~År 1609 gifte sig Rubens~~ om en fackman ville studera Rubens' målningar, för att se huru långt han följde de fivestiftet, s. den tiden in-
 skärptes i de atelierer, s. Rodos under inflytelse af den italienska renässansen. Här vägn exempel på dessa regler, s. ingingo i all konstnärsundervisning långt in i det 18de århundradet, man nu äro sig glömda, att många konstnärer ^{aldrig hört} ~~veta~~ ~~ingenting~~ ~~den~~ ~~om~~ ~~talas~~. "Hafvet måste ha en ~~en~~ riktning än kroppen." "Linien genom båda ögonen må icke vara parallell med linien genom båda kinderna." "Arm och ben på samma sida må icke på samma gång höjas eller sänkas." "Man skall icke ^{håja den sätta} ~~den~~ ~~vid~~ ~~skuldra~~ ~~och~~ ~~höfta~~"
 *Sådana regler kunna vara grundade på suud erfarenhet; men de förde i de flesta fall verka om en villyftlig grammatikas regler, ^{som} ~~att~~ ~~de~~ ~~här~~ ~~man~~ ~~det~~ ~~praktiska~~ ~~inlärandet~~ ~~af~~ ~~språket~~. De göra ~~bedimmandet~~ ~~och~~ ~~för~~ ~~men~~ ~~ig~~ ~~sin~~ ~~mekanisk~~ ~~och~~ ~~kritiken~~ ~~öfver~~ ~~formerna~~ ~~mekanisk~~ ~~lika~~ ~~ledes~~, och de för låta in i barockstilen. Man kan erkänna vidana reglers riktighet och likväl finna deras inskränkande vara mer till skada än gagn. De gjorde utslag för Rubens. Säkert är, att han i sitt arbete lika litet tänkte på dem s. en ²⁰⁰ halve tänker på språkläran, medan han är med hjärtstimm i sitt föredrag.

Vid sin handkast från Rubens sin moder död. Sorgen

År 1609 gifte sig Rubens med Isabella Braudt, dotter af en jurist, och borstte sig för beständigt i Antwerpen, sedan han tillbragt någon tid vid hofvet i Brüssel,

18/11. 92.

vart förträttat landets ^{ärke} stiftare, hertig Albrecht af Österrike i denna genöml.,
 som blifvit utnämnd till ~~stift~~ hofmålare och erhållit en ärspektion. Men
 följde den ena beviljningen efter den andra från ^{från det nederländska i det tyska, och} hertigen, & från kyrkorna.
 Om de försämrade bland dem och om hvad Rubens lärjante kom att utbräta,
 för att måla hvad han själv ville, för jag redan tillfyllt fram för gilla mig.

Redan under vistelsen i Italien hade Rubens grundlagt sitt rykte
 som en af tidens störste målare. Eget nog fick han och så redan där ett slags
 diplomatiskt uppdrag att fullgöra. Hertigen af Mantua, i utnämnd kom
 till sin hofmålare, skickade honom år 1602 till Spanien, för att på hertigens
 vägnar till kongen Filip III öfverbringa en präktig vägn i nya härtar samt
 ättilliga andra skänker, däribland några målningar af berömda ma-
 stare, till spanske ^{stättmännen} ~~mästare~~. I Spanien stannade han ett år, för-
 tillt Anderrude och målade.

Det var ett bref, att han meder stark intryck, i rykte kom till
 från Italien. Han återvände år 1608 till Antwerpen, men kom för sent,
 för att få taga farväl af henne. Med Rubens återkomst till Antwerpen,
 började där ett nytt storartadt konstlif. Saman af & förärf hade den 21-åriga
 mannen blifvit rika. Sedan han gift sig med Isabella Braut, uppförde han åt
 sig ett palats, i han invedde präktfullt och smäckade med alla de konst-
 skatter han samlat. Furstmålaren hade själv blifvit en målarefurst. I
 hans stora atelier vundade det af ~~medarbetare~~, lärjungar & besökande.
 Där arbetades med outtröttlig flit, men och så med lust & glädje, & en otrolig
 mängd konstverk utgingo därifrån. År 1614 fick Rubens sin första sm, år
 1618 sin andre.

N: 201. Dit intill hade hans lefnad förflytit lugnt & lyckligt. Med
 året 1621 började för honom en ny vandringstid. Drottning Maria af Medicis
 kallade honom då till Paris, för att ~~pryda~~ pryda det stora galleriet i Palais de
 Luxembourg med målningar av hennes egen lefnad. Åren 1623 & 1625 var
 han åter i Paris. Han hade då blifvit adlad af Philip IV i Spanien och ut-
 nämnd till kammarherre hos infantinnan Isabella. År 1626 dog hennes
 kustern Isabella Braut. Föret hade hon haft svårt att komma hemmet.
 Nu, i sorgen öfver förlusten af henne, & fördades hon gärna hvila i klost.
 Han gjorde resor i Holland & Frankrike och emottog år 1628 ett diplo-
 matiskt uppdrag, som förde honom till Holland, Spanien & England. Hennes
 mission hade den vigtiga uppgiften att märkla fred mellan Spanien

18/11. 92.

och England, i denna ~~sin~~ upprigt kärle han. Mått under de diplomatiska förhandlingarna var och följdes Rubens målare. I Spanien besökte han i målade tillsammans med Velasquez. I England, där Karl I slog honom till riddare, mottog han stora beställningar.

År 1630 var han åter i sitt hem i Antwerpen, i en älskfull lif och glädje, sedan Rubens samma år gift sig med den 16-åriga bildkonstnären Helene Fourment, ~~hans~~ systerdotter till Isabella Brant. Det är kanske man ser vid Rubens' sida här. På bordet här ha vi två andra ^{porträtt-} bilder af Helene Fourment. Den ena visar henne i profildrag; den andra ^{porträtt-} visar henne sittande med sin förstfödde på knäet. Rubens själv var en stilig, kraftig man med eldiga ögon, fin i sitt väsen, gladlynt på samma gång. Han, i många af sina målningar synes så passionerad och stormande, var det endast i sin konstnärliga fantasi, ej i verkligheten. I en fröjd tid i en fröjd omgivning gick han nog i alla stycken hedrens och moralens bud. Medan han arbetade på sin stofflied, tyckte han om mantel och sampråk i lat han lära sig av romeriska skulpturer. Virgilius kunde han nästan utantill, Homerus kunde han lära på grandspäket. Alla de nya färderna på litteraturans i vetenskapens område följde han med i sin. Han var en af sin tids förämda arkeologer och besökte på sina resor män af facklet i arkeologiska ämnen. Genom sina studier i anatomi, linie- och luftperspektiv, och i färgläran, samt genom de erfarenheter han som målare förvärfvade i geometrik och psykologi kom han i beröring äfven med naturforskarna. ~~En guldmedalj~~ ^{sin vunder} katolska tro försämlade han med renässansbildning i filosofi. Det var en vackert utrustad ~~med~~ ^{med} stora och vida vyer.

År 1632 fick Rubens åter ett diplomatiskt uppdrag. ~~Han fick då~~ ^{att} underhandla med prins Fredrik Vilt Henrik af Oranien om ett vapensällskap. Led vid ^{det offentliga lifet} politiken och bedröfad öfver den spanska regeringens kortsynthet och folkruinerande politik ~~den~~ höll han sig sedermera strängt inom patriotiska krets och tillbragte sommarerna i ett landhott, som han köpt, med mållandet af landskapsstycken. Han plågades allt svårare af sjuk och emotsig sin död. Hans goda i gläda lynte följde sig dock lätt. Peter Paul Rubens afled d. 30 Maj 1640 och begravdes med stor högtidlighet i St. Jakobs kyrka därstädes. Ingen af hans söner blef målare. Den ene, Albrecht, afled år 1657 som geheimerådsekreterare, den andre, Nikolaus, år 1655 som godsejare.

18/11. 92.

